

TALAIA

RELAT DE LA XIX CAMINADA POPULAR

de Vilanova i la Geltrú

La Barraca Bessona del punt del Mitjotes

La plana del Mas Roig. Foto: Jesús Santacana 2006

28 de gener de 2007

Carrer del Comerç - plaça de Pau Casals - carrer de les Premses - torre de la Immortalitat
camí del mas de l'Artís - maset d'en Safons - revolt de la Figuera - Punt del Mitjotes - mas Torrat
camí del mas Roig - peu de la Talaia - Portal d'en Roc - urbanització corral d'en Roc
urbanització Pas del Bou - torrent de Ramusa - Creixell - carretera de la Plana - La Plana
mas Xicarró - torrent de la Pastera - ca l'Alsina - els Esbarjos - Cap de Creu - carrer del Comerç

En conveni amb:

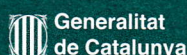
AJUNTAMENT DE
VILANOVA I LA GELTRÚ

L'anella verda

Consell Català
de l'Esport

Generalitat
de Catalunya

Edició patrocinada per:

Caixa Penedès
Obra Social

AGRUPACIÓ EXCURSIONISTA TALAIA

XIX CAMINADA

POPULAR

La Barraca Bessona del punt del Mitjotes
28 de gener de 2007

Carrer del Comerç - plaça de Pau Casals - carrer de les Premses - torre de la Immortalitat
camí del mas de l'Artís - maset d'en Safons - revolt de la Figuera - Punt del Mitjotes - mas Torrat
camí del mas Roig - peu de la Talaia - Portal d'en Roc - urbanització corral d'en Roc
urbanització Pas del Bou - torrent de Ramusa - Creixell - carretera de la Plana - La Plana
mas Xicarró - torrent de la Pastera - ca l'Alsina - els Esbarjos - Cap de Creu - carrer del Comerç

Mas Xicarró. Dibuix fet per Pau Roig Estradé.

Sense adonar-nos-en ha passat un any des de la passada edició de la caminada, i novament ens trobem per caminar per l'entorn comarcal.

En aquesta edició ja superada la majoria d'edat, tornem als paratges naturals a gaudir d'una estona d'activitat reconstituent i agradable, a més pot participar tot el públic sense distinció d'edat, estatus social ni constitucional, tal com som, persones de totes a totes... tal com ha de ser.

I companys, així és com som a la Talaia, gent natural i amb gust per la natura, que quan gaudim i patim aquestes experiències i altres més tècniques, ens coneixem millor a nosaltres mateixos i després podem compartir millor els sentiments amb les altres persones, sobre tot a les que estimem.

Bona caminada amics

A handwritten signature in black ink, consisting of several overlapping loops and a long horizontal stroke at the bottom.

Salvador Belchi

President de l'AE Talaia

QUADRE DE DADES TÈCNIQUES

HORARI PREVIST	INDRET	INCIDÈNCIA	DIST. ARROSSEGADA
8.30 h	Local AE Talaia	Sortida	0.000 m
9.10 h	Pas Aqüeducte del rec	Agrupament 5'	2.380 m
10.00 h	Revolt de la Figuera	Agrupament 5'	5.080 m
10.20 h	Punt del Mitjotes	Esmorzar 30'	5.260 m
11.30 h	Mas Torrat	Agrupament 5'	7.240 m
11.55 h	Peu de la Talaia	Agrupament 5'	8.220 m
12.35 h	Cruïlla camí del mas Torrat	Agrupament 5'	10.600 m
13.30 h	Semàfor ronda Ibèrica	Pas vigilat	13.450 m
13.40 h	Local AE Talaia	Arribada i refrigeri	13.920 m

XIX CAMINADA POPULAR

Carrer del Comerç - plaça de Pau Casals
 pas zebra de la torre de la Immortalitat - aqüeducte del Pantà
 camí del mas de l'Artís - Punt del Mitjotes - mas Torrat - mas Roig
 peu de la Talaia - Pas del Bou - Creixell - mas Xicarró - Cap de Creu
 carrer del Comerç

LA BARRACA BESSONA DEL PUNT DEL MITJOTES

Tornem a visitar la barraca bessona

En el nostre municipi encara tenim moltes barraques de pedra seca. Segons diuen els experts, de barraques de pedra seca n'hi ha arreu del Mediterrani i des de temps immemorial. Pel que fa al nostre territori, es desconeix de quan existeixen mulasses, car poques vegades hi consta la data de construcció. Sabem d'una situada en el terme de Ribes que porta la data de 1797. Ara bé, hem de manifestar que l'any 1609 ja es documenta la vilanovina «barraca del Majordom» situada en la quadra del Piulart, potser la mateixa que l'any 1612 és només anomenada «la barraca del Piulart». L'any següent, el 1610, Lluís Urgellès arrendava una sinya d'Adarró a Esteve Manent, hortolà de Vilanova, i en el contracte es parlava d'hortalisses, dels catúfols de la sinya, de l'arbre de la màquina, de les rodes i, també, de la «barracha» i del safareig. A partir d'aquestes antigues referències, per obtenir notícia escrita de barraques d'aquí hem d'esperar la publicació del Nomenclàtor de l'any 1860, on es llegeix que aleshores a Vilanova i la Geltrú n'hi havia quaranta-nou. En aquesta relació s'hi afegia que eren «barracas inhabitadas» i s'especificava que «estas barracas sirven para guarnecerse los trabajadores en tiempo de lluvia» i «están diseminadas por el término jurisdiccional, distando de la cabeza del distrito 1.600 metros la más próxima». Desconeixem si foren comptades totes les que en aquella època existien, però dècades després, l'any 1914, en els plànols del cadastre se'n veuen dibuixades moltes més, totes elles anomenades «albergue». Precisament, en una nota del Diari de l'any 1918 es dóna la sinonímia «albergue o mulassa», que és com les anomenem nosaltres. L'any 1913, l'Ajuntament donava permís per a bastir dues «barracas», una en el Racó de Santa Llúcia i l'altra a La Plana. L'any següent se'n feia una de nova en el Banderer i, el 1937,

encara es concedia permís per a «construir una mulassa» als afores de la població. En un darrer inventari, fet l'any 2003, són comptabilitzades cent trenta-vuit barraques en la totalitat del terme, de les quals set són bessones. A hores d'ara ens han d'assegurar que n'hi ha algunes més.

Com s'ha vist més amunt, el document de l'any 1860 fa menció de la utilitat de les barraques de pagès i, pel que fa a la seva quantitat, tot sembla indicar que entre mitjan segle XIX i el cadastre de 1914 hi hagué una gran proliferació de barraques.

Aquestes dates concorden amb l'expansió de la vinya, el boom del vi i les exportacions massives a Amèrica, que finalitzaren amb el desastre de la fil·loxera (1890–1897). La fase de prosperitat econòmica, considerable i sobtada, ocasionà la total transformació del camp i de les muntanyes en un autèntic paisatge de marges i feixes, que després, amb la desaparició de la vinya per culpa de la malura, va ésser substituït per la pineda i

Camí del mas de l'Artis. Foto: Jesús Santacana 2006

els garrofers. Els incendis dels darrers anys han posat al descobert l'ingent treball dels margetaires i en aquest procés hi devien col·laborar els «segarretes», veremadors segarrencs que cada any venien a buscar feina tem-

Cami del mas de l'Artís. Mulassa enrunada. Foto: Jesús Santacana 2006

poral, dels quals es tenen notícies a casa nostra des de l'any 1790 fins al 1896, aquest darrer any en plena propagació de la temible fil·loxera. Es té informació que aquesta gent era molt hàbil en la construcció amb pedra seca. Tenint en compte que venien famílies senceres i que ací hi passaven setmanes fent la verema, no seria forassenyat pensar que poguessin bastir barraques per aixoplugar-se i fins i tot per a viure-hi.

Per acabar amb la temàtica que hem encetat, cal dir que el mot «mulassa» ja es troba en la crònica de notícies del Diari de Vilanova de l'any 1872. És

una paraula gairebé exclusiva de Vilanova i la Geltrú, de la qual no se sap el seu significat, però sembla tenir alguna relació amb la pedra de molassa (gres tendre) amb què feien les barraques a la Provença francesa, és a dir, que podria ésser un mot portat pels occitans en les seves migracions dels segles XVI i XVII, dels quals molts s'assentaren en la nostra Vila.

Presentació de la Caminada

La barraca bessona del **Punt del Mitjotes** és una de les més visitades pels diversos grups d'excursionistes de la nostra ciutat i més encara des que s'hi van trobar grans quantitats de llémenes. Hem encapçalat el relat dient que tornem a visitar la barraca bessona. Efectivament, la X Caminada, de l'any 1998, s'adreçà a aquest indret. Enguany, l'anada i la tornada varien un xic. La distància de 13.325 metres passa a ser de 13.920 metres i l'horari és de 5 minuts més, és a dir, si sortim del **carrer del Comerç** a les 8.30 h, tenim previst tornar a les 13.40 h.

En aquella ocasió l'autopista estava en obres, mentre que avui ja és una via sorollosa. En aquest aspecte, potser hem guanyat que passés lluny de la ciutat i no desdoblant la variant, com volíem nosaltres. Des de la seva construcció, ens hem queixat prou vegades del fet d'ésser una autèntica barrera entre la Vila i la muntanya, però, com que ja no té remei, ja ens hi hem conformat.

L'itinerari de la Caminada és el següent: Sortida de casa nostra, l'antic edifici dels Balles-ter «**Coloma**» de l'any 1774, construït damunt els fonaments d'una vella casa que els Ballester ja habitaven en el segle XVI. De la sortida ens desplaçarem fins a la **plaça de Pau Casals, carrer de les Premses, torrent de la Pastera** i, passada la **torre de la Immortalitat**, hem de creuar la **ronda**

Barraca Bessona del Punt del Mitjotes. Foto: Jesús Santacana 2006

Ibèrica. Seguirem pel costat de ponent del dit torrent, per l'antic **camí del mas de l'Artís**, que transcorre per sota la variant C-31 i deixa la urbanització del mas Xicarró a mà esquerra. Més amunt, després de la fàbrica de la Plana, ens situarem sota de l'**aqüeducte del rec del Pantà**. En aquest lloc escollirem el camí vell, que en aquest indret circula per la part de llevant del torrent i, un cop s'ha passat per sota l'autopista C-32, tornarem a l'única pista, la qual ens portarà al **maset del Safons**. Davant d'aquesta propietat, el camí torna al costat de ponent de la Pastera, camí que no abandonarem fins a les envistes del mas de l'Artís. Enfront d'una figura

Bargalló del vessant de ponent del Punt del Mitjotes. Foto: Jesús Santacana 2006

situada en un revolt, un corriol esquerrà puja directament al **Punt del Mitjotes**, on, si fa bon temps, hi hem d'esmorzar. En el cas de fer fred, esmorzarem en una clariana. Després, ja de tornada, es baixarà fins a la nova pista forestal del **mas Torrat**. En aquesta masia s'ha d'agafar el **camí del mas Roig**, entrar en el bosquet d'aquesta masia i traslladar-nos fins al **peu de la Ta-laia**. Ja en la **Carrerada**, passat el **Portal d'en Roc** un estret camí ens deixarà davant del pont damunt l'autopista i entrarem en la **urbanització Corral d'en Roc**, per seguir

per la **urbanització Pas del Bou** fins al **camí del mas Torrat**. Un xic més avall, travessarem la **urbanització de Creixell** fins a la **Mahle**, on ens situarem en el **Camí Ral**. Pel costat de la **fàbrica de la Plana** baixarem pel vell camí del mas d'en Puig fins a la **urbanització Xicarró** i, per la llarga **avinguda Xicarró** ens adreçarem altra volta al torrent de la Pastera, tornarem a passar per sota la variant i ens dirigirem a **ca l'Alsina**, per tal de baixar pel camí vell del mas de l'Artís fins als **Francesos** i, pel **carrer de Miquel Guansé**, **Cap de Creu**, el **carrer dels Estudis** i el de l'**Església**, fins a la nostra seu. Bona passejada a tothom.

La plaça de Pau Casals

És el darrer nom d'aquesta placeta, racó configurat l'any 1374 amb l'obtenció d'un espai per a mercat i per fer-hi la Casa de la Vila. La denominació actual és de l'any 1976, però des dels orígens el lloc era conegut per *plaça Major* o, simplement, *la plaça* i la *plaça de la Vila*, documentada així a partir del 1570. En aquest espai hi havia botigues, s'hi reunia el sometent o s'hi proclamaven les crides que el nunci llegia per ordre del batlle. L'edifici que allotjà el primer ajuntament quedà lliure el 26 d'abril de 1867, en què el consistori passà a la Casa de la Vila actual. En el centre de la plaça de Pau Casals, hi tenim un monòlit que va fer posar la Unió Vilanovina a Anselm Clavé, i que porta gravades les dates de 1861 i 1970. La primera és l'any de la fundació de la societat coral de Vilanova i la segona la de la inauguració del monument. Cal aclarir que aquesta popular «plaça de Dalt» en el segle XIX es va dir *plaça de la Constitució*, *plaça del Rei* o *Reial* i també *plaça d'Isabel II*; *plaça de Pau Casals* ja se'n digué de 1936 a 1939, però d'aquesta darrera data fins a 1950 es va dir *plaça del Mercat*, i tornà a ser *plaça Major* del 1950 al 1975, ja que hi havia confusions des de la inauguració del mercat públic l'any 1941. No fa massa, la plaça fou rehabilitada per a vianants.

Carrer de les Premses i plaça de la Diputació

Aquest carrer, també recuperat als vianants, és tan antic com el mateix carrer Major, del qual era l'única travessia. En el segle XIV, el recinte emmurallat va ser tapiat per la banda del torrent. La sortida a la plaça de les Casernes no es produí fins a finals del segle XIX, quan enderrocaren les premses. El nom actual fou acordat l'any 1857, i el rebia per les premses de Sant Antoni, situades a la part nord del carrer, indret on es recollien les contribucions de fruits per a l'obra de la parròquia. La maquinària de premsar fou aterrada l'any 1899. Quant a la *plaça de la Diputació*, hem de dir que fou construïda en enderrocar una de les cases més antigues del carrer Major, fet que donà una perspectiva suficient de *can Papiol*, que es convertia en *Museu Romàntic*.

Torre de la Immortalitat

A aquesta fortificació s'hi arriba pel camí que hi ha entre el torrent de la Pastera i la *muralla dels Josepets*, nom que donem a l'antic *convent dels Carmelites*, el qual, des del segle XIX allotja l'Hospital de Sant Antoni, ja que anteriorment estava ubicat en el carrer dels Estudis. La torre és una defensa cantonera construïda l'any 1837 per reforçar la muralla que ja existia abans, de quan es va edificar el convent a partir de 1737. Des de 1993, pel davant de la fortificació hi passa la *ronda Ibèrica*, que cal travessar amb cura i amb la presència de la guàrdia urbana.

Camí del mas de l'Artís

És un dels camins més antics i llarg del nostre municipi, ja que uneix la Vila amb la masia més allunyada del terme. Des del seu origen vilatà fins al mas de l'Artís discorre sempre paral·lel

a l'emblemàtic torrent de la Pastera, línia de partió de Vilanova amb La Geltrú i, per extensió, dels antics termes del castell de Cubelles amb el castell de Ribes, aquest anomenat «castrum episcopale» l'any 988, donat que era del bisbe de Barcelona. Durant molts anys, el torrent de la Pastera fou la partió de les parròquies de Sant Antoni i Santa Maria. Aquest límit territorial fou establert l'any 999 – fa més de mil anys –, quan el comte va vendre el lloc de Cubelles, que ja tenia terme propi l'any 977. Aleshores, a les acaballes del segle X, pel cantó de llevant Cubelles arribava fins al torrent de la «villa episcopale» (La Geltrú, que també era del bisbe), torrent que venia d'un indret conegut per Mata Bona. Aquest torrent és, evidentment, el de la Pastera, i Matabona una masia desapareguda que, durant el segle XVIII, es deia mas de la Miquela (i més ençà les Mesquites). El nom de la Pastera apareix l'any 1398 en un pergami de la parròquia geltrunenca.

Bé, el camí i el torrent passen pel costat de la *torre del Garrell*, defensa de la darrera guerra carlina, edificada l'any 1874, just a l'entrada del camí dels Capellans. Aquesta torre és germana de les dues que encara queden: la de Ribes Roges i la dels Plats i Olles, on ara hi construïran la caserna del Mossos d'Esquadra. Més amunt de la torre del Garrell, després de la variant, a mà esquerra hi tenim la urbanització del *mas Xicarró* i a

Panoràmica de la muntanya del Coscò. Sota, les Mesquites, mas Coloma i cal Baró.

Foto: Jesús Santacana 2006

la dreta els estables del Rossend Carreras i la «masía de los Toros» o *mas Viada*. A l'esquerra també deixem la fàbrica de la Plana. Creuat el *Camí Ral*, arribem a l'aqüeducte del rec del Pantà, el qual porta aigua fins a terres de més enllà de Solicrup. En una bifurcació de camins, uns rètols indiquen a la dreta el maset d'en «Safont», el mas de l'Artís i el camí rural cap a Canyelles, i a l'esquerra, assenyalen el mas Tapet, quan de fet és el *camí vell del mas de l'Artís* que pujava pel marge de llevant del torrent, és a dir, per territori de La Geltrú, camí que fou rellevat pel que anava al *mas d'en Perris*, masia desapareguda l'any 1987. Si no

baixa aigua pel torrent, anem pel *camí vell*. Tot pujant, podem observar la llarga antena de Ràdio Vilanova en terrenys del Padruell i, pel costat de ponent, el corpulent pi pinyer de la *barraca del Pagès Ric*. En una nova cruïlla de camins, seguim recte, per dessota les vinyes del mas d'en Perris, ara propietat del Padruell, i arribem en un paratge curull d'oliveres, en terres que foren del *mas Tapet*. Dellà, es passa per sota una línia d'alta tensió i pel costat de filades de garrofers, per entrar finalment en el túnel oval de l'autopista. En eixir de l'orifici, anem a la recerca del camí principal que procedeix d'on hi havia el mas d'en Perris. És un camí amb fites que en el seu quilòmetre quatre aconseguix l'entrada del *maset d'en Safons*. Vers el segle XVII, Safons era propietari de l'actual mas Sardet i el maset era una dependència de l'heretat. Aquesta caseta es documenta a partir de l'any 1725. Per cert, totes les dades que tenim sempre empren la grafia Safons, no pas «Safont» com ara es veu en mapes i en la mateixa fita de la propietat, possessió avui en mans d'un conegut lampista vilanoví, que hi té tota classe d'instal·lacions annexes.

Seguint el curs del torrent, per la banda esquerra marxa un camí asfaltat que puja a la casa *del Tros*, mentre a la dreta es veu una presa de contenció d'aigües en la llera del fondal.

Punt del Mitjotes

En arribar a la plaça de la figuera, deixem el camí del mas de l'Artís i per un estret corriol ens enlairem fins al punt del Mitjotes, un turó de 224 m —la màxima alçada de la caminada— situat entre el torrent de la Pastera i les Mesquites, a migdia del mas de l'Artís. En el segle XVIII el lloc era conegut per «la muntanya d'en Giralte» (1739). Amb tota seguretat, antigament es deia serra Llobatera i l'any 1518 era el límit de llevant de la quadra de Rocacrespa. En un mapa de l'any 1897

Arboç en el camí del mas Torrat, baixant del Punt del Mitjotes.

Foto: Jesús Santacana 2006

Pista del mas Torrat. Prop, la plana del mas Roig. Al fons, la Tèrmica de Cubelles. Foto: Jesús Santacana 2006

ja es llegeix «Punt dels Mitjotes». Mitjotes és un renom derivat de mitges. Per ara desconeixem la persona que duia aquest motiu, però podria ésser un Giralt, ja que, com hem dit més amunt, aquest era el cognom del propietari de l'indret en el segle XVIII. És aquí on trobem una de les set barraques bessones del municipi. D'aquest tipus de barraques diuen que tenien un parell de funcions: en una hi feien el foc i a l'altra hi posaven els animals de càrrega.

Es marxa del cim al per un senderó marcat que hi ha uns metres darrere de la barraca, deixant corriols a banda i banda, fins arribar a una clapa de vegetació, on es veu un caminó que descendeix fins a la nova pista. A la poca estona veiem el *mas d'en Coloma* i, més a la dreta, el *mas de l'Artís*. L'ampla pista cal agafar-la en sentit descendent, vers migdia. Fins fa poc el recorregut era un bonic sender, però les exigències d'apagar foc l'han transformat en un horrible camí despersonalitzat, sense cap tipus de marge.

Mas Torrat i mas Roig

La nostra Caminada passa pel costat d'aquestes masies. En comentarem les darreres dades de què disposem.

El mas Torrat és una vella casa de pagès situada dintre la part llevantina de l'antiga demarcació de Rocacrespa, ja que, des de l'any 1363, la quadra de Rocacrespa quedà partida entre la parròquia de Cubelles i la nova de Sant Antoni de Vilanova. Així, el mas Ricart, el mas Roig i el mas Torrat, són del municipi de Vilanova, però encara de la parròquia de Cubelles. La gent recorda haver sentit a dir: «De vius som de Vilanova i de morts de Cubelles».

Les últimes investigacions ens inclinen a identificar el mas Torrat amb el pretèrit mas d'en Rocafort. En data incerta i amb nom desconegut el mas fou adquirit pel notari Joan Garrich i Torrents (1763-1837) i, de 1818 a 1846, es va dir «masia de Garrich», essent també propietat del fill, Manuel Garrich, advocat que morí al 1847. Des de l'any 1824 la casa també surt amb el nom de mas Torrat, denominació que per ara desconeixem com i per què s'esdevingué, però tenim la sospita que abans de l'any 1824 aquest nom el va portar el masover ribetà Serafí Roig àlies «Mas Torrat», que a la vegada el duia d'un avantpassat seu, Jaume Roig, que vivia a les Torres a l'any 1722 i que el 1761 consta de masover a Vilanova, de moment sense saber a quina masia. El mas Torrat va ésser comprat per un altre notable notari vilanoví, Jaume Marià Ramona Mayner (1821-1890),

propietari de la «casa de les columnes trencades» de la plaça dels Cotxes, mansió que féu construir a l'any 1860. Després de diversos hisendats, actualment el mas Torrat és de la família Albà, que hi té una granja de guatlles i perdiu.

Quant al mas de Rocafort, suposat antic nom del mas Torrat, hem d'explicar que a l'any 1554, la senyora de Rocacrespa establí un pagès en la coma d'en Rocafort, fondo que limitava a llevant amb la muntanya del «mas den Rocafort», a migdia amb la plana del mas Roig, a ponent amb la Talaia i a tramuntana amb terres de Pere Roig (del mas Roig). De la «coma dita den Rocafort» se'n torna

Mas Torrat. Foto: Jesús Santacana 2006

Mas Roig. Foto: Jesús Santacana 2006

a parlar a l'any 1596. Sembla que correspon a la fondalada que baixa de la Talaia passant entre el mas Roig i el mas Ricart. Pel que fa al mas d'en Rocafort, en tenim dues dades més: al 1617 i al 1626, però ens falta fins quan s'ho va dir.

Pel que fa al mas Roig, és una pagesia vilanovina també de l'antiga demarcació de Rocacrespa, en aquest cas situada al peu de la Talaia. La masia es documenta a partir de l'any 1552 com «den Roig de Rocacrespa», de patronímic Pere i establert de nou per la senyora de la quadra (1554). En terres del mas Roig hi treballava

Salvador Carbonell (1556) i Pau Guardiola (1596). Per a tot el segle XVII la masia seguí habitada pels Roig, però a l'any 1725 era propietat de Damià Ballester i les seves terres conreades per diversos parcers. Tot i que des d'aleshores ha canviat sovint d'amo i per ella hi han passat molts masovers, és una de les poques masies que ha conservat el nom original, almenys des del segle XVI. Fa uns anys que també pertany a la família Albà. Dintre la partida s'hi troba el bosc del mas Roig i la plana del mas Roig, aquesta citada l'any 1554.

Corral d'en Roc i Pas del Bou

Des del mas Roig ens hem traslladat al *peu de la Talaia*, per un paratge on actualment hi mouen grans quantitats de terra, finalitat de la qual encara desconeixem, però algú pensa que pot ésser una ampliació del golf. Quan s'arriba al peu de la Talaia, ens adonem que també han destrossat el corriol de pujada al cim, substituint-lo per una altra lletja pista feta a cops de màquina, pista que es pot observar des de tota la plana de Vilanova. Si la torre de vigilància forestal ja va treure encant a la muntanya, aquest destraler i ample camí l'ha acabat de desencisar. A partir d'ara, la Talaia ja no serà la que era, car ha deixat d'ésser l'emblema de la nostra societat.

Després de baixar un tros de la *Carrerada*, pel costat del camp de golf i passat el *Portal d'en Roc*, s'agafa el *camí vell de la Talaia*, d'on veiem el *corral d'en Roc*, antiga masia ramadera que dóna nom a la urbanització sorgida en les seves terres, avui partides per l'autopista. Mitjançant un

Pista nova de pujada a la Talaia. Foto: Jesús Santacana 2006

pont, s'entra en la urbanització de la part de migdia, conformada per una sèrie de carrers paral·lels de noms provisionals: Barcelona, Barcelona 92, Villa Granada, Bailen, Girona, los Nazarenos, Revetlla, del Desmai, Sajolides, del 15 d'agost, etc., vials que quan sigui legalitzada la urbanització sofriran alguns canvis, ja que n'hi ha algun que està repetit en el nomenclàtor de la ciutat. Nosaltres seguim recte avall, ran d'un marge,

quedant els carrers a la nostra esquerra. També resta a mà esquerra la «mulassa de la Parròquia», una barraca de pedra seca amb una creu metàl·lica plantada al cim de la coberta. Baixem fins a la cruïlla del *camí de les Palmeres* i al *torrent de Ramusa*, on s'assenta la urbanització del Pas del Bou, una partida documentada des de l'any 1725, però que podria ésser anterior. Hi ha qui opina que el mot bou és una transformació catalana del «buwaib» àrab, que vol dir «petit pas de muntanya», i tenint en compte que el camí es dirigia cap a la Talaia, no seria gens estranya aquesta interpretació, però altres etimòlegs hi veuen simplement un lloc per on hi passaven els bous, aleshores bestiar freqüent i abundós en les masies.

Anem pel costat de l'esmentat torrent de Ramusa, que baixa de la serra que comprèn de la Talaia al coll de les Palmeres, torrent sec que en el seu tram inferior porta el nom de *Sant Joan*. Més avall, la ruta ens porta al camí del mas Torrat, el qual cal agafar-lo en sentit sud, fins al trencall que a mà esquerra entra a Creixell.

Creixell i La Plana

El lloc de Creixell dóna nom a la *Bassa de Creixell*, excavació artificial que ja existia l'any 1589, la qual recollia aigua per a proveir les hortes de la partida i que avui forma part de la toponímia vilanovina. Pel que fa a Creixell –ja conegut en les Caminades dels anys 1993, 1998, 2003 i 2005–, direm que s'assenta al peu del *Camí Ral de Cubelles a Ribes i Oleseta*, en algunes ocasions també conegut per «camí vell de Tarragona a Barcelona» (en el permís que demanava l'any 1966 la Pirelli per instal·lar la fàbrica de la Plana i en la venda d'una casa l'any 1978). Creixell és esmentat des de l'any 1303 i de temps immemorial va pertànyer a la «quadra del Piularb», i aquesta, a la vegada, concernia a la jurisdicció de la quadra de Sant Pere de Cubelles, quadra, monestir i molí situats en la desembocadura del riu de Foix. En crear-se la parròquia de Sant Antoni, l'any 1363, el lloc de Creixell va passar a la nova feligresia vilanovina, però seguí dependent de Sant Pere. En crear-se la nova fàbrica de la Plana, fou necessari eixamplar l'antic Camí Ral, i en el curs d'aquestes obres sortiren a la llum un seguit de sitges que correspondrien a unes respectives cases, o més aviat cabanes, d'un antic assentament iberoromà, a la vegada que també es van trobar restes de marges medievals del poblat de Creixell.

Un pic hem caminat una mica en direcció a llevant pel *Camí Ral*, s'entra en el vell *camí del mas d'en Puig*, que baixa pel costat de ponent de la fàbrica, camí que porta a la urbanització *Xicarró*, una de les més poblades de la rodalia de la ciutat, centrada en l'antiga *masia de la Plana*, també coneguda per *mas Xicarró*. Aquesta urbanització té unes dues-centes parcel·les i unes 130 cases construïdes. Pels carrers dels Cirerers i dels Bercoquers fem cap a l'*avinguda Xicarró*, aquesta paral·lela a la variant. Des de la meitat de l'avinguda es pot observar l'entrada del mas Xicarró. Si bé l'actual edifici és relativament modern, la història del seu assentament és prou antic –té més de cinc-cents anys–, ja que la masia de la Plana es documenta des de l'any 1497, aleshores propietat de Pere Ballester. Quan en el segle XIX fou de Manuel Olivella i Samà (1868), casat amb Rosa Marquès i Puig, damunt les restes de la primitiva casa de la Plana s'hi construí la que d'inici fou

Portal d'en Roc. Foto: Jesús Santacana 2006

anomenada *mas de l'Olivella*, des d'aleshores popularment coneguda per del *Xicarró* i, més tard, batejada pel propietari amb el nom de *Vil·la Rosa*. S'ha dit i escrit que el nom era per a recordar una néta morta prematurament, però hem de precisar que al Diari de Vilanova del 14 de setembre de 1911 es llegia que el fill d'Olivella, Manuel Olivella Marquès, casat amb Maria Reynés, havien perdut la seva filleta Maria Rosa, de 6 anys, la qual havia mort feia dos dies en la «casa torre Villa Rosa (La Plana)». Així, la denominació de Villa Rosa no podia venir de la néta, sinó de la mestressa Rosa Marquès, difunta l'any 1906. Potser sí que van posar el nom a la masia una vegada morta la nena (porta la data de 1911), però, per a la família la «Villa Rosa» era de molt abans. El mas Xicarró és una singular masia d'estil modernista, d'inspiració islàmica, edifici aïllat, envoltat d'un ampli jardí de planta quadrada, compost de planta baixa, pis i golfes. Fou construït a la darrereria del segle XIX i primeries del XX, per iniciativa de l'esmentat Manuel Olivella i Samà, àlies «Xicarró» (1842-1917), hisendat que també féu construir l'actual casa Magrinyà de la plaça de la Vila (1868).

Ca l'Alsina, els Francesos i el xalet del Xicarró

Des de La Plana hem de retornar a casa per un dels dos camins que queden en condicions. Un és el mateix que el matí hem fet de pujada, és a dir, el *camí del mas de l'Artís* que voreja el torrent de la Pastera. L'altre, també conegut per *camí del mas de l'Artís* o *camí vell de la Plana* o *camí Fondo* i que procedia de Cap de Creu, fou tallat per la variant damunt de ca l'Alsina. Com alternativa traçaren un camí paral·lel a la nova carretera des de la Pastera fins al *rectilini camí del Xicarró*, car aquest també el tallaren sense contemplacions. Així, no tenim altre remei que fer un quatre per anar a parar al primer dels camins tallats.

Pont del camí de la Talaia sobre l'autopista. Foto: Jesús Santacana 2006

L'horta de ca l'Alsina és popularment coneguda per «Caio» i també per ca l'Alegria, hortolana fa poc traspassada. Josep Alsina és de Viladellops, d'on vingué l'any 1940 i es casà amb l'Alegria Soler el 1954. La família té parada a l'exterior del mercat central.

Més avall de ca l'Alsina hi ha l'edifici abandonat de *cal Ganeta*, fàbrica de filats que s'hi traslladà els anys vuitanta del segle passat quan va deixar la Vila i en el seu lloc s'hi ferri un bona colla de pisos.

Després d'aquesta fàbrica, situats ja en una gran plaça, el camí original està tapat per

la vegetació i cal desplaçar-se a mà dreta, on s'agafa el camí del Xicarró, que porta a la desamparada indústria dels Francesos, nom popular de subministraments agropecuaris CIAP, factoria inaugurada a l'any 1963 i tancada en moments crítics per a la industrialització del país, fet que va deixar al carrer molta gent que van haver de cercar altra feina.

A continuació trobem el *xalet del Xicarró*, masoveria aixecada per Manuel Olivella a migdia de la seva masia de la Plana i unida a la casa mare mitjançant el camí que va fer obrir entre la casa pairal i l'esmentada masoveria. El xalet també és d'estil colonial, però de menors dimensions. Adquirida als anys quaranta per l'Albà Carsí, procedent de ca l'Aparici de Ribes, des d'aleshores és propietat d'aquesta família. Segons l'escriptura de

compra, la finca està situada en les *partides de La Plana i Soterrani* (per Soterrània), aquesta darrera d'arrels molt antigues, com demostrarem més avall.

Els Esbarjos

Fundació de l'any 1914, era una institució cultural creada per iniciativa personal de mossèn Joan Fontanals, un sacerdot que pretenia portar pel bon camí el jovent de la ciutat. El parc fou construït segons plànols de l'arquitecte Font i Gumà i en el seu interior s'hi encabí la capella de la Mare de Déu de Montserrat. Passada la guerra, l'indret parroquial fou permutat per l'edifici de l'Orfeó i els Esbarjos esdevingueren de propietat particular. Ja fa anys, el lloc és d'una acreditada firma productora de whisky vilanoví. El topònim ha restat en el nomenclàtor local i forma part del mal anomenat «Eixample Nord», que ja té data limitada de realització.

Soterrània, una alternativa a l'Eixample Nord

Tota aquesta gran partida situada al sud de la Plana –que inclou el xalet del Xicarró i els Esbarjos–, compresa entre el torrent de la Pastera i el torrent de Sant Joan, és Soterrània, centrada en l'actual *sínia Artigas*, popularment coneguda per *cal Pebrer*, antigament anomenada *pallissa d'en Gassó* i no fa massa temps *sínia del forn del Gassó*, per haver-hi una bòbila. Fa anys que reivindicuem el nom de Soterrània, tants com els dels primers projectes de l'«Eixample Nord» (1987-91), denominació que no respecta la toponímia genuïna que cal preservar i

Mulassa de la Parròquia vora el camí del Pas del Bou. Foto: Jesús Santacana 2006

empra un nom genèric transportat d'altres ciutats. Vam parlar-ne en la Caminada de l'any 2005, però ara tenim més motius per fer-ho. L'any passat (juny 2006), per tal de treballar en el desdoblament de la ronda Ibèrica, fou necessari actuar damunt de les terres veïnes, algunes de les quals encara consta que són de la «partida Soterrano», una de les variants gràfiques de Soterrània. Per parlar d'aquesta antiga partida, farem un resum del que actualment en sabem. De fet, Soterrània ja es documenta a l'any 1303 i no es torna a trobar fins al 1362, com a

cognom de procedència d'un vilanoví anomenat Bartomeu de «Soterrània», una de les cinquanta-nou persones que demanaren constituir-se en parròquia de Sant Antoni, fet que aconseguiren l'any següent, decret on es llegeix el «mas de Sotarrània» (actual *sínia Artigas*, ja que l'any 1818 es llegeix «casa del Sotarrani que cuida lo Gassó»), casa que al llarg del temps es demostra que tenia bones terres de conreu molt cobejades per arrendadors especuladors. Al 1413 es té constància de la primera compra de terra a Guillem Roig del «mas de Soterrània». A partir de l'any 1486 apareixen els Vendrell de Soterrània, que varen posseir el mas fins a les acaballes del segle XVI, probablement en règim d'arrendament, ja que en el cens de 1553 l'únic foc de Soterrània era a nom de Jaume Sala mentre que, des del 1551, part de l'arrendament el detenien els Canyelles, segurament emparentats amb els Vendrell. El contracte passà als Gassó de la plaça de la Vila, que fins i tot confeccionaven un capbreu dels vint pagesos que conreaven terres en el municipi, la majoria en el mas de Soterrània «que fou del difunt Joan Vendrell (1600), censos que Gassó cobrava a les bones o a les males, mitjançant empires o embargaments. D'aquests

Gassó se'n tenen notícies fins al 1638, aleshores un ofici de la Cort del Batlle contra Pere Gassó pels «censos de l'heretat de Sotarrani». Del reculat any 1570 havíem llegit: «los hereus den Vendrell de Soterrània, vuy Magí Gassó, ara dit Gassó de la Plassa» i també «Magí Gassó per la heretat den Pere Vendrell a Soterrània, que comprà den Arnau de la Torra den Barra»; foren més de seixanta-vuit anys de pagar rendes als Gassó de Vilanova. Soterrània, com a lloc es troba a l'any 1597 i com a partida a partir del 1704. Les afrontacions de la partida són fixades a l'Estadística Rústica del 1725: a llevant el camí de la Plana; a ponent el camí de Creixell o rasa d'en Pollés. En el cadastre del 1739 els Carmelites limitaven a migdia i la Plana a tramuntana. Més tard, al 1792, es vengué una terra de «Soterrani» per a fer-hi una casa, afrontant a migdia «ab lo carrer que allí se va formant» (Sant Magí). En la Recanació del 1818 la partida de «Sutarrani» delimitava per la part de llevant amb els Josepets i a migdia amb les cases de la Vila. De primeries del segle passat tenim les dades següents: Manel Olivella (Xicarró), alta en la «partida llamada Soterrani», segurament el xalet del Xicarró (1906); Gregori Ferrer Ferret (germà del Panxo), baixa en la partida de Soterrani, amb alta de Joan Rovira, afrontant per llevant amb el camí que va a la Bassa de Creixell i al nord amb el camí del Piulart (1910); Manel Olivella Samà (Xicarró), alta d'una peça en la partida de la Plana o Soterrani, limitant a llevant amb el camí de la Plana, a migdia amb el camí del Piulart (1910); Antoni Masdeu Almirall, alta partida del Soterrani o Pallissa del Pollés (la desapareguda Pallissa), any 1911; Joan Jorba, baixa d'una terra en la partida del Soterrani, a les Escoles Obreres (els Esbarjos), any 1914; Rafael Miró, baixa en partida de la Plana o Soterrani, de 5 àrees, per compra d'«Ebro Irrigation and Power Company Limited» (terreny de l'actual Central Elèctrica), any 1914; Manuel Olivella Samà, baixa en partida Soterrani, de 33 àrees, que passa a les Escoles Obreres (els Esbarjos), any 1914. Finalment i per no ser massa pesats, l'any 1965, Joan Giralt Roca demanava obrir un pou en la «partida d'en Soterrani». Com hem dit més amunt, les notícies documentades de Soterrània arriben a l'any 2006.

Torrent de Ramusa en el Pas del Bou.

Foto: Jesús Santacana 2006

Entrada a la Vila

El semàfor de la ronda ens encarrila vers el carrer de Miquel Guansé i per Cap de Creu, el carrer dels Estudis, el carrer del Fossar Vell, la plaça de Sant Antoni, el carrer de l'Església, la plaça de Pau Casals i el carrer del Comerç, ens adreçarem a la nostra Talaia, on tenim preparat un refrigeri de comiat.

Tal com s'ha fet en els darrers anys, recordem que aquesta Caminada ha estat preparada per la colla de jubilats que formen part del Grup de Marxes de la Talaia, els quals, amb molta il·lusió han esmerçat uns dies de les seves habituals excursions. A tots ells agraïm la seva desinteressada col·laboració i els animem a seguir caminant mentre el cos aguanti.

Com cada any desitgem que la Caminada hagi estat agradable a la majoria dels participants. És el moment de donar-vos les gràcies per la vostra presència i de convidar-vos a tots per a la caminada de l'any vinent.

Vicenç Carbonell Virella,

en nom dels companys que organitzen la Caminada

Caixa Penedès

PERSONES AL SERVEI DE PERSONES.

Som **Caixa Penedès**,
amb un gran equip de professionals
i més de 620 oficines.

T'oferim un servei amb les
tecnologies més avançades
i productes amb les solucions que
s'adapten a les teves necessitats.

La nostra finalitat última és estar
sempre molt a prop teu
i reinvertir en benefici de la societat.

KERPE - Vilafranca

www.caixapenedes.com

Amb el suport de:

Caixa Penedès
Obra Social

TALAIA

PLÀNOL DE LA XIX CAMINADA POPULAR

de Vilanova i la Geltrú

La Barraca Bessona del punt del Mitjotes

La plana del Mas Roig. Foto: Jesús Santacana 2006

28 de gener de 2007

Carrer del Comerç - plaça de Pau Casals - carrer de les Premses - torre de la Immortalitat
camí del mas de l'Artís - maset d'en Safons - revolt de la Figuera - Punt del Mitjotes - mas Torrat
camí del mas Roig - peu de la Talaia - Portal d'en Roc - urbanització corral d'en Roc
urbanització Pas del Bou - torrent de Ramusa - Creixell - carretera de la Plana - La Plana
mas Xicarró - torrent de la Pastera - ca l'Alsina - els Esbarjos - Cap de Creu - carrer del Comerç

En conveni amb:

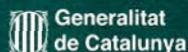
AJUNTAMENT DE
VILANOVA I LA GELTRÚ

L'anella verda

Consell Català
de l'Esport

Edició patrocinada per:

Caixa Penedès
Obra Social

AGRUPACIÓ EXCURSIONISTA TALAIA

ESCALADA - ALTA MUNTANYA - ESPELEOLOGIA - SENDERS
ESQUÍ ALPÍ - DESCENS D'ENGORJATS - ESQUÍ DE MUNTANYA
EXCURSIONISME - CULTURA - MUR ARTIFICIAL D'ESCALADA
AUDIOVISUALS - MARXES TÈCNIQUES - CAMINADES - CURSES
MEDI AMBIENT - RAIDS - ORIENTACIÓ - CURSETS - FORMACIÓ
LLICÈNCIES ESPORTIVES - LLOGUER DE MATERIAL - BAR
BIBLIOTECA - CAMPAMENTS - SALA D'ACTES - SECRETARIA
CARNAVAL - CONFERÈNCIES - EXPOSICIONS - LOCAL SOCIAL

Viu la teva aventura amb nosaltres
www.aetalaia.cat

Lorpen de Navarra, al cim del K2

Iñaki Ochoa de Olza
al cim del K2
28/07/2004

Iñaki Ochoa de Olza
entrenant a prop de
Pamplona

Ref.: W.S.

Ref.: T.C.C.

Atac al cim

Ref.: T.E.P.A.

C4

Ascensió fins a l'últim camp

C3

C2

Ref.: T.E.T.

BASE

Trekking al camp Base

INDUSTRIAS SAVIDAI, S.L. • Carretera General, s/n. • 31760 Etxalar (Navarra) Spain • Tel.: 34 / 948 63 53 84 • Fax: 34 / 948 63 52 38
Internet: www.lorpen.com • e-mail (Spain): nacional@lorpen.com • e-mail (Export): export@lorpen.com

